

Kjemiske plantevernmidler – et lokalt og globalt forurensnings- problem

I dag brukes det mer enn 25 000 forskjellige plantevernmidler i verdens landbruk. Antall aktive giftstoffer er ca 7–800. I Norge brukes det vel 160 ulike preparater. Til sammen utgjør det norske forbruket ca 2000 tonn pr år.

I midten av 1980-årene ble plantevernmidler oppdaget i elver, bekker og grunnvann i mange europeiske land, blant dem Sverige og Danmark. I 1986, som en direkte følge av disse rapportene, nedsatte Statens forurensningstilsyn (SFT) og Landbruksdepartementet (LD) en gruppe bestående av representanter fra SFT, LD, Statens Plantevern, NIVA, GEFO (nå Jordforsk), SIFF, og LD's giftnemnd, som fikk i oppgave å gjennomføre en undersøkelse av forekomst av plantevernmidler i norske jordbruksvassdrag og grunnvann. Denne undersøkelsen ble rapportert i 1987, og positive registreringer ble gjort i 6 av 8 overflatevannforekomster. Konsentrasjonene varierte fra deteksjonsgrensen på 0,1 µg/l til så mye som 15 µg/l for enkeltpreparater. Ingen positive funn av plantevernmidler ble gjort i grunnvannforekomstene inkludert i denne studien. På samme tiden ble det imidlertid observert plantevernmidler i en annen grunnvannskilde, nærmere bestemt på Mysen.

I samme periode satte SFT og LD i gang et 5-årig overvåkingsprogram for plantevernmiddelforurensning i 5 mindre jordbruksvassdrag i Østfold, Akershus, Buskerud og Rogaland. Dette prosjektet ble rapportert ved årsskiftet 93/94. Her ble det analysert på et 20-talls plantevernmidler totalt. I alle vannforekomstene ble det funnet plantevernmidler. De fleste funn hadde lave konsentrasjoner, men enkelte funn viste markert forurensning – i mai 1993 ble det påvist hele 53 µg/l av propaklor i en av lokalitetene.

Det var altså vist at også i Norge kom plantevernmidler ut i vann fra tid til annen, til tross for at teoretisk skulle dette ikke skje. Det var nå av interesse å få kunnskap om hvordan plantevernmidler ble transportert ut i vannet, hvordan de påvirket livet i ferskvannøkosystemene, sesongvariasjoner i pesticide kontaminering, varigheten av en eventuell kontaminering etc. LD og DFT etablerte et 5 års tverrinstitusjonelt forskningsprosjekt, det såkalte FPJV-prosjektet, for å svare på disse spørsmålene. Sluttrapport fra dette prosjektet forelå nylig (1994) som eget supplementsbind (No 13) av Norwegian Journal of Agricultural Science. Her ble

et 10-talls plantevernmidler undersøkt for en lang rekke forskjellige egenskaper, og noen midler hadde klare negative økologiske effekter i de konsentrasjonsnivåer som man observerer i jordbruksvassdrag, mens andre ikke hadde det.

Likeledes viser Mysen-undersøkelsen at plantevernmidelforurensning av grunnvann varer svært lenge, trolig mange 10-år. I Eurpa, deler av USA og andre steder i verden er plantevernmidler i grunnvannet i ferd med å bli et kjempeproblem. Vaskes plantevernmidlene dypere ned i jordas biologiske aktive sone, brytes de nærmest ikke ned.

Selv om den norske godkjenningsordningen er strengere enn i mange land, mangler opplysninger om preparatenes økologiske langtidseffekter mer eller mindre fullstendig. Plantevernmidler spres dessuten ikke bare ved avrenning til nærmeste vannforekomst. Det spres også atmosfærisk over store avstander ved vindavdrift, aerosoldannelse, fordampning og deposisjon. Selv i selkjøtt på Nordpolen finner vi plantevernmidler. Plantevernmidler på avveie må ses på som et globalt miljøgiftproblem. Man må tilkjempe strenge internasjonale godkjenningsregler.

Plantevernmidelforurensningen må tas alvorlig. Men er dette mulig i et land som Norge der sektorinteressene har miljøansvaret? Bruk av pesticider er sterkt produksjonsfremmende for landbruket – kan man da forvente en reell vilje hos landbruket til å redusere/stoppe bruken av plantevernmidler? Fra landbrukshold sies det snarere tvert imot at et jorbruk uten plantevernmidler er en umulighet. Men er det nå så sikkert? Vi mener at metoder mer i tråd med natuens egne prinsipper og virkemidler må utvikles med intensivt.

NORSK VANNFORENING